

AZ GELİŞMİŞ VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDEN BEYİN GÖÇÜ VE EKONOMİK ETKİLERİ

Haşmet GÖKIRMAK⁴

Özet

Beyin göçü, iyi eğitilmiş, nitelikli ve yetenekli bireylerin az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere daha gelişmiş ülkelere göç etmesidir. Bu olgu genellikle yetersiz fırsatlardan, işsizlikten veya mesleklerini daha az gelişmiş ülkelerde istenildiği gibi icra edememekten kaynaklanır. "Beyin göçü" terimi, bu yetenekli bireylerin ayrılırken bilgi ve deneyimlerini de beraberlerinde götürmeleri nedeniyle kullanılır. Beyin göçü, bir ülkeden diğerine kalıcı olarak akıl ve bilgi aktarımı anlamına gelir ve iyi donanımlı ve yetenekli bireylerin kendi ülkelerini terk ettiğini ima eder.

Az gelişmiş ülkelere yetenekli profesyonellerin göçü, itme faktörleri (bireyleri ayrılmaya iten olumsuz yönler) ve çekme faktörleri (bireyleri diğer ülkelere çeken olumlu yönler) tarafından yönlendirilir. Bu faktörleri anlamak, yetenekleri korumak ve beyin göçünü azaltmak için stratejiler geliştirmek açısından hayati önem taşır. Altta yatan sorunları ele alarak az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, yetenekli profesyoneller için daha istikrarlı ve çekici bir ortam yaratabilir, inovasyonu, ekonomik büyümeyi ve küresel rekabeti teşvik etmeye yardımcı olabilir.

Bu çalışma, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki doktorların, mühendislerin, teknisyenlerin, BT uzmanlarının ve yapay zeka uzmanlarının son yıllardaki göç eğilimlerini inceleyerek, eğitimleriyle ilişkili finansal ve alternatif maliyetleri araştırmaktadır. Göç verilerinin, eğitim harcamalarının ve ekonomik etkilerin kapsamlı bir analizi yoluyla, bu çalışma bu ülkelerdeki beyin göçü olgusuna ilişkin ayrıntılı bir anlayış sağlamayı amaçlamaktadır. Az Gelişmiş Ülkelerdeki eğitimin finansal maliyeti ve ev sahibi ülkelerdeki bu eğitimin alternatif maliyeti, hem ana ülke hem de hedef ülkeler için ekonomik etkileri vurgulamak amacıyla değerlendirilmektedir. Bulgular, politika yapıcılarını, vasıflı işgücü göçünün olumsuz etkilerini azaltmak ve bu ülkelerde kritik yeteneklerin tutulmasını artırmak için stratejik müdahalelere duyulan ihtiyaç konusunda bilgilendirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Beyin göçü, İnsan sermayesi, Nitelikli işgücü göçü, Yetenek transferi, Göç ekonomisi

BRAIN DRAIN FROM DEVELOPING AND UNDERDEVELOPED COUNTRIES AND ITS ECONOMIC EFFECTS

Abstract

Brain drain refers to the migration of well-educated, skilled, and talented individuals from underdeveloped or developing countries to more developed nations. This phenomenon typically stems from limited opportunities, unemployment, or the inability to practice their professions as desired in less developed countries. The term "brain drain" is used because these talented individuals bring their knowledge and expertise when they leave. Brain drain represents a permanent transfer of intellect and skills from one country to another, implying that highly qualified and capable individuals are abandoning their home countries.

The migration of skilled professionals from underdeveloped countries is driven by both push factors (negative aspects that encourage individuals to leave) and pull factors (positive aspects that attract individuals to other countries). Understanding these factors is crucial for developing strategies to retain talent and reduce brain drain. By addressing underlying issues, underdeveloped and developing countries can create a more stable and attractive environment for skilled professionals, which may help foster innovation, stimulate economic growth, and enhance global competitiveness.

This study examines recent migration trends among doctors, engineers, technicians, IT specialists, and artificial intelligence experts from underdeveloped and developing countries. It explores the financial and opportunity costs associated with their education. This study aims to provide a detailed understanding of the brain drain phenomenon in these countries through a comprehensive analysis of migration data, educational expenditures, and economic impacts. The financial cost of education in underdeveloped countries and the opportunity cost of this education in host countries are assessed to highlight the economic implications for both home and destination nations. The findings aim to inform policymakers about the need for strategic interventions to mitigate the negative effects of skilled labor migration and to enhance talent retention in these countries.

Keywords: Brain drain, Human capital, Skilled labor migration, Skill transfer, Migration economics

⁴ Doç. Dr. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü, orcid.org/0000-0003-2294-5382 hasmet.gokirmak@izu.edu.tr

Giriş

Beyin göçü ya da insan sermayesi kaçıışı, yüksek vasıflı ve eğitimli bireylerin, daha iyi kariyer fırsatları, daha yüksek maaşlar, gelişmiş yaşam koşulları ve siyasi istikrar için bir ülkeden başka bir ülkeye göç etmesi anlamına gelir. Beyin göçü, siyasi istikrarsızlık, iş fırsatlarının yetersizliği ve ev sahibi ülkelerdeki kötü çalışma koşulları gibi itici faktörlerle şekillenir. Beyin göçü çekici faktörleri ise, ev sahibi ülkelerdeki daha yüksek ücretler ve ileri araştırma olanaklarıdır. Beyin göçünün ev sahibi ülkelere olan ekonomik etkisi, insan sermayesinin önemli bir kaybı, daha yavaş ekonomik büyüme, azalan vergi tabanı nedeniyle hükümet gelirlerinin düşmesi ve yeteneklerin tam olarak kullanılmaması, yani "beyin israfı" olarak bilinir. Buna karşılık, göç alan ülkeler, teknoloji ve sağlık gibi sektörlerdeki kritik boşlukları doldurarak yetenekli iş gücünden faydalanır, yenilikçiliği artırır, verimliliği artırır ve kültürel ve ekonomik entegrasyon yoluyla ekonomik dinamizme katkıda bulunur. Bununla birlikte, iş gücü piyasasına entegrasyon ve yerel işçilerle rekabet gibi zorluklar da ortaya çıkabilir. Gönderen ülkeler ise beyin göçünü hafifletmek için yerel fırsatlar yaratabilir, diaspora ile bilgi transferi ve yatırımlar konusunda iş birliği yapabilir, göçün temel nedenlerini ele alan politika reformları uygulayabilir ve kaybedilen insan sermayesini yenilemek için eğitim ve öğretime odaklanabilir.

Nitelikli işçilerin hareketliliği, iki ana teoriyle açıklanmıştır: bağımlılık teorisi ve modernleşme teorisi (Aydın, 2012). Bağımlılık teorisi, bu hareketliliği küresel piyasa tarafından bir sömürü biçimi olarak görür ve Batı'nın egemen olduğu piyasa yapılarının gelişmekte olan ülkeleri ekonomik ve siyasi açıdan bağımlı kıldığını savunur. Bu teori, zengin sanayileşmiş ülkelerin gelişmekte olan ülkelere yetenekli profesyonelleri nasıl işe aldığını ve bu durumun az gelişmişliği ve yoksulluğu daha da kötüleştirdiğini vurgular. Hintli ekonomist Bhagwati gibi bu tezin savunucuları, uluslararası düzenleme ve gönderen ülkeler için finansal tazminat, örneğin bir beyin göçü vergisi önerir.

Buna karşılık, modernleşme teorisi nitelikli işçi göçünü arz ve talep tarafından yönetilen serbest bir küresel iş gücünün bir parçası olarak olumlu bir şekilde görür. Bu teori, yetenekli işçilerin yeteneklerini en verimli oldukları yerde kullanmaları gerektiğini ve göçe hükümet müdahalelerinin uluslararası rekabeti ve küresel refahı bozacağını savunur. Bu teori, nitelikli işçilerin göçünü, gelişmekte olan ülkelerdeki yetersiz iş fırsatlarına ve bilimsel elitlerin aşırı üretimine bağlar.

Her iki teori de ücret dengesizliklerini, yaşam standartlarını, göç programlarını ve siyasi koşulları göçün itici güçleri olarak kabul eder, ancak genellikle kendini gerçekleştirme ve özerklik gibi öznel motivasyonları göz ardı eder. Beyin göçü tartışmaları, genellikle ekonomik etkilere odaklanmak, yöntemsel milliyetçilik ve göçmenler için sosyo-ekonomik avantajları göz ardı etmekle eleştirilir.

Transnasyonal göç perspektifi, bu bakış açısını değiştirerek göçü hem ev sahibi hem de yeni ülkelerin bir karışımını oluşturan "transnasyonal alanlar" yaratan devam eden bir hareket olarak görür. Bu, Almanya ile Türkiye arasındaki bu karışık alanlara bakılmasını önerir.

1990'lı yıllardan bu yana, diaspora ağları, göçmenlerin geri dönüşü ve kurumsal ağlar gibi olumlu sonuçlara işaret eden, nitelikli göçün gönderen ve alan ülkeler için olumlu etkilerini dikkate alan yeni bir perspektif ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşım, nitelikli işçilerin hareketliliğine yardımcı olan iç iş gücü piyasalarının rolünü vurgular (Aydın, 2012, ss. 204-207).

Marzook ve arkadaşlarının (2023) çalışması, Sri Lanka'dan bilişim teknolojileri (BT) profesyonellerinin göç sorununu ele almaktadır. Bu çalışmada, bu profesyonellerin göç etme nedenlerinin karmaşık olduğu ve ülkenin ekonomisi ve teknolojik gelişimi üzerinde önemli

bir etkiye sahip olduğu öne sürülmektedir. Araştırmaya göre, bu profesyonellerin göç etmelerinin başlıca nedenleri, sınırlı kariyer fırsatları, düşük ücretler, yetersiz altyapı ve siyasi istikrarsızlıktır. Diğer yandan, diğer ülkelerde cazip iş fırsatları, daha yüksek maaşlar, daha iyi iş-yaşam dengesi ve ileri teknoloji olanakları onları göç etmeye teşvik etmektedir.

Bu beyin göçü, Sri Lanka'nın ekonomik büyümesine ve teknolojik ilerlemesine yardımcı olabilecek yetenekli insanları kaybetmesi nedeniyle derin etkiler yaratmaktadır. Ayrıca BT endüstrisinin zayıflamasına ve Sri Lanka'nın küresel düzeyde rekabet gücünün azalmasına neden olmaktadır.

Bu sorunu çözmek için yazarlar, hükümetin BT altyapısını iyileştirmesi, araştırma ve geliştirmeyi teşvik etmesi ve üniversiteler ile sanayi arasındaki iş birliğini artırması gerektiğini önermektedir. Hükümet, özel sektör ve eğitim kurumlarının birlikte çalışarak BT eğitimini iyileştirmesi, sanayinin ihtiyaçlarına uyarlaması ve girişimciliği teşvik etmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu adımlar, nitelikli profesyonelleri elde tutacak ve çekecek sağlam bir BT ortamı yaratmaya yardımcı olacaktır. Çalışma, beyin göçünü azaltmak ve Sri Lanka'nın küresel bir BT merkezi haline gelmesine yardımcı olmak için kapsamlı bir yaklaşım gerektiği sonucuna varmaktadır.

1. Nitelikli Göçmenlerin Ev Sahibi Ülkelere Ekonomik Katkıları

Nitelikli göçmenler, gittikleri ülkelerin ekonomilerini birçok yönden önemli ölçüde iyileştirir. Sağlık, teknoloji, mühendislik ve eğitim gibi alanlardaki önemli iş açıklarını doldurarak, iş dünyasının ve kamu hizmetlerinin sorunsuz bir şekilde işlemesine yardımcı olur ve ekonomik büyümeyi desteklerler. Farklı deneyim ve bilgileri, yeni fikirlerin ortaya çıkmasına ve artan verimliliğe yol açar, bu durum yerel işçiler için de faydalıdır. Nitelikli göçmenler, araştırma ve geliştirmede önemli bir rol oynayarak teknolojik ve bilimsel ilerlemeyi destekler. Birçoğu girişimci olur, yeni işler yaratır, yeni ürünler tanıtır ve ekonomik faaliyetleri canlandırır. Daha yüksek istihdam oranları ve maaşları, kamu hizmetlerini finanse eden ve sosyal güvenlik sistemlerini sürdüren önemli vergi katkıları sağlar.

Ayrıca nitelikli göçmenler, kültürel çeşitliliğe katkıda bulunarak daha dinamik ve yaratıcı iş ortamlarının oluşmasına, bu da yenilikçi iş uygulamalarına ve gelişmiş müşteri hizmetlerine dönüşmesine yol açar. İş gücü piyasasına katılım ve harcamalar yoluyla ekonomik entegrasyonları, yerel işletmeleri destekler ve büyümeyi teşvik eder. Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Birleşik Krallık, Kanada ve Türkiye gibi ülkelerdeki örnekler, nitelikli göçmenlerin iş gücü açıklarını doldurmada, yenilikçiliği artırmada ve ekonomik dinamizmi teşvik etmede ne kadar kritik olduğunu göstermektedir (Kirişçi, 2003).

Vaka İncelemeleri ve Kanıtlar

- Amerika Birleşik Devletleri: Araştırmalar, göçmenlerin ABD ekonomisi için özellikle STEM (Bilim, Teknoloji, Mühendislik, Matematik) alanlarında kritik olduğunu ve iş gücünün önemli bir kısmını oluşturduğunu göstermektedir. Göçmenler, Silikon Vadisi'ndeki teknoloji patlamasında ve çeşitli sektörlerdeki yeniliklerin ilerlemesinde kilit rol oynamışlardır.
- Avrupa Birliği: Almanya ve Birleşik Krallık gibi ülkelerde, nitelikli göçmenler, sağlık ve mühendislik alanlarındaki iş gücü açıklarını kapatmada önemli olmuştur. Ayrıca akademik araştırmalara da katkıda bulunmuşlar ve birçok üniversite, uluslararası öğretim üyeleri ve araştırmacılara dayanmaktadır.
- Kanada: Kanada'nın göç politikası, ekonomik büyümeyi desteklemek için nitelikli göçmenleri çekmeye odaklanmıştır. Bu göçmenler, teknoloji sektöründe önemli bir rol oynamış ve Toronto ve Vancouver gibi şehirler, nitelikli profesyonellerin akını sayesinde teknoloji ve yenilik merkezleri haline gelmiştir.
- Türkiye: Suriyeli göçmenler, Türk ekonomisine çeşitli sektörlerde önemli katkılarda bulunmuştur. Suriyeliler tarafından yaklaşık 14.000 şirket kurulmuş ve bu da ekonomik faaliyetleri önemli ölçüde artırmıştır. 2017 yılında, Suriyeli mültecilerin ekonomik faaliyetleri

Türkiye'nin GSYİH'sine yaklaşık %1,96 katkıda bulunmuş ve bu oranın 2028'e kadar %4'e çıkabileceği öngörülmektedir. Özellikle kayıt dışı sektördeki iş gücüne katılımları, farklı sektörlerdeki üretimin artmasına neden olmuş ve önemli iş gücü açıklarını doldurmuştur (Hardan, 2024). Ayrıca Suriyeli girişimciler, güçlü girişimcilik yeteneklerini göstermiş, 2014 ve 2016 yılları arasında Suriyeli mülkiyetindeki işletme sayısı %168 artmıştır. Gaziantep gibi şehirlerde yoğunlaşan Suriyeli işletmeler, istihdam yaratmış ve yerel ekonomileri canlandırmıştır.

Ayrıca, Türk şirketleri, Suriyelileri istihdam ederken sosyal güvenlik katkı paylarında azalma yaşayarak genel ekonomik verimliliği artırmıştır. Suriyeli mültecilerin Türk ekonomisine entegrasyonu, üretimin artması, istihdam yaratılması ve girişimcilik faaliyetleri dahil olmak üzere doğrudan ve dolaylı faydalar sağlamıştır. İstihdam olanakları, eğitim ve girişimcilik destekleri artırıldıkça bu ekonomik katkılar da artacaktır.

2. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere Göçü Etkileyen İtici ve Çekici Faktörler

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere nitelikli profesyonellerin göçü, itici faktörler (bireyleri göçe zorlayan olumsuz unsurlar) ve çekici faktörler (bireyleri başka ülkelere çeken olumlu unsurlar) tarafından yönlendirilmektedir. Bu faktörlerin anlaşılması, yetenekli bireyleri ülkede tutmak ve beyin göçünü azaltmak için stratejiler geliştirmek açısından büyük önem taşımaktadır. Temel sorunların ele alınmasıyla az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, nitelikli profesyoneller için daha istikrarlı ve cazip bir ortam yaratabilir, bu da inovasyonu, ekonomik büyümeyi ve küresel rekabet gücünü artırabilir.

2.1. İtici Faktörler

Nitelikli profesyonellerin az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere göç etmesinin başlıca nedenleri arasında ekonomik istikrarsızlık, siyasi belirsizlik, sınırlı kariyer olanakları, düşük yaşam kalitesi, sosyal ve kültürel baskılar ile daha iyi eğitim fırsatlarına duyulan ihtiyaç yer almaktadır. Bu faktörler, yüksek vasıflı bireyleri daha iyi koşullar ve fırsatlar aramak için başka ülkelere yönlendirmektedir.

Ekonomik İstikrarsızlık

1. **Yüksek Enflasyon ve İşsizlik:** Bu ülkelere yüksek enflasyon ve işsizlik oranları, profesyonellerin istikrarlı ve iyi maaşlı iş bulmalarını zorlaştırmaktadır. Bu belirsizlik, birçok profesyonelin diğer ülkelere daha iyi fırsatlar aramasına neden olmaktadır (Dudu & Rojo, 2022).

2. **Kariyer Gelişimindeki Kısıtlılıklar:** Bu ülkelere profesyonellerin kariyerlerinde büyüme fırsatları sınırlıdır. Belirgin kariyer yollarının eksikliği, araştırma için yetersiz fonlar ve inovasyona yönelik desteğin eksikliği, onları daha gelişmiş ülkelere daha iyi fırsatlar aramaya yöneltmektedir (Tuncel, 2021).

Siyasi ve Sosyal Faktörler

1. **Siyasi İstikrarsızlık:** Siyasi istikrarsızlık, ifade özgürlüğüne yönelik kısıtlamalar ve demokrasiyle ilgili endişeler, nitelikli profesyonellerin kendilerini güvensiz hissetmelerine neden olarak bu ülkelere den ayrılmalarına yol açmaktadır. Hükümet politikalarındaki sık sık değişiklikler öngörülemez bir ortam yaratmaktadır. (Dudu & Rojo, 2022).

2. **Özgürlük ve Hak Eksikliği:** İfade özgürlüğü, basın özgürlüğü ve insan hakları konusundaki endişeler de göçü teşvik etmektedir. Özellikle akademi ve medya alanlarındaki profesyoneller, kendilerini kısıtlanmış hissetmekte ve kendilerini özgürce ifade edebilecekleri ortamlarda çalışmayı tercih etmektedirler.

3. **Sosyal ve Kültürel Faktörler:** Cinsiyet eşitliği ve insan haklarıyla ilgili sosyal baskılar ve daha fazla kişisel özgürlük arayışı, göç etme kararlarını etkilemektedir.

Yaşam Kalitesi

1. Sağlık ve Eğitim: Düşük yaşam standartları, kamu hizmetleri konusundaki endişeler ve sağlık ve eğitim sistemlerinden duyulan memnuniyetsizlik, bireyleri daha yüksek yaşam kalitesine sahip ülkelere yönlendirmektedir. Daha kaliteli eğitim ve ileri düzeyde eğitim almak için yurt dışına gitmek, profesyonellerin niteliklerini ve becerilerini daha gelişmiş akademik ortamlarda geliştirmelerine olanak sağlar. Yetersiz sağlık hizmetleri ve çocukları için sınırlı eğitim olanakları, birçok profesyonelin daha iyi kamu hizmetleri sunan ülkelere taşınmasına neden olmaktadır (Kirişçi, 2003).

2. Güvenlik ve Emniyet: Siyasi huzursuzluk ya da yüksek suç oranları nedeniyle kişisel güvenlik ve emniyet endişeleri, bireyleri göç etmeye yönlendirebilir. Daha güvenli bir yaşam ortamı, ailelerin taşınmayı düşünmeleri için güçlü bir motivasyondur.

2.2. Çekici Faktörler

Avrupa Birliği ülkeleri, özellikle Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri gibi gelişmiş Batı ülkeleri, nitelikli göçmenleri çekmek için küresel düzeyde rekabet etmektedir. Örneğin, 2009 yılında Avrupa Birliği, yüksek vasıflı bireyleri çekmek için "Mavi Kart" sistemini uygulamaya koymuştur. Almanya, nitelikli ve eğitilmiş profesyonellerin göçünü teşvik etmek amacıyla düzenleyici koşulları sürekli olarak gevşetmektedir. Yapısal olarak, bu olgu iki yönlü bir yapıya sahiptir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki göç koşulları sıkı kalırken, çağdaş küresel dinamikler, çeşitli şekillerde göçü sınırlamaya çalışan ülkelerin, aynı anda nitelikli göçmenleri çekmek için son derece kolaylaştırıcı mekanizmalar kurduğunu ortaya koymaktadır.

Ekonomik Fırsatlar

1. Daha Yüksek Maaşlar ve Daha İyi İş İmkanları: Gelişmiş ülkeler, özellikle bilişim teknolojileri, mühendislik ve yapay zeka gibi yüksek talep gören alanlarda genellikle daha yüksek maaşlar ve daha iyi iş fırsatları sunmaktadır. Finansal istikrar ve kariyer gelişimi vaadi, önemli bir çekici faktördür (Dudu & Rojo, 2022).

2. Girişimcilik Desteği: Fonlara erişim, mentorluk ve destekleyici bir iş ortamı gibi girişimciler için güçlü destek sağlayan ülkeler, kendi girişimlerini başlatmayı düşünen nitelikli profesyonelleri kendine çekmektedir (Tuncel, 2021).

Yaşam Kalitesi

1. Sosyokültürel Yaşam Memnuniyeti: Birçok profesyonel, canlı, çeşitli ve kapsayıcı sosyal ortamlara sahip ülkelere çekilmektedir. Bu toplumlar, daha iyi bir yaşam kalitesi, güçlü kültürel aktiviteler ve aidiyet duygusu sunarak bireylerin ve ailelerin genel refahını artırır.

2. İş Hayatında Barışçıl İlişkiler: Gelişmiş ülkelerdeki iş yeri kültürleri, saygı, işbirliği ve iş-yaşam dengesi üzerine odaklanır. Bu ortamlar, stresi azaltarak iş tatminini artırır ve profesyoneller için daha çekici hale gelir.

3. Yabancı Bir Kültürü Tanıma İsteği: Yeni bir kültürü deneyimleme ve içine girme fırsatı önemli bir motivasyon olabilir. Yeni diller öğrenmek, farklı gelenekleri anlamak ve küresel bir bakış açısı kazanmak, kişisel ve profesyonel ufku genişletmek isteyen profesyonellere cazip gelir.

4. Siyasi Baskılardan ve Karışıklıklardan Uzak Kalma: Birçok nitelikli birey, siyasi baskı, sansür veya iç karışıklık korkusu olmadan çalışıp yaşayabilecekleri istikrarlı politik iklimlere sahip ülkelere gitmektedir. Bu ortamlar, bireylerin kişisel ve profesyonel anlamda başarılı olabilmeleri için güvenlik ve özgürlük sunmaktadır (Oğuzkan, 1971, s: 55-100).

5. Daha İyi Sağlık ve Eğitim: Yüksek kaliteli sağlık hizmetleri ve eğitim olanaklarına erişim çekici bir faktördür. Özellikle iyi gelişmiş kamu hizmetleri ve okullara sahip ülkeler, aileleri olan profesyoneller için cazip hale gelmektedir (Kirişçi, 2003).

6. Güvenlik ve İstikrar: Siyasi istikrar, düşük suç oranları ve genel güvenlik, gelişmiş ülkeleri yaşamak için çekici yerler haline getirmektedir. İstikrarlı ve güvenli bir yaşam ortamı vaadi, göçmenler için büyük bir cazibe unsurudur.

Profesyonel Gelişim

1. Uzmanlık Alanında İş Bulma Fırsatı: Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde birçok teknoloji profesyoneli, eğitim ve uzmanlıklarına uygun pozisyonlar bulmakta zorlanmaktadır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki iş fırsatlarının eksikliği, profesyonelleri yeteneklerinin daha fazla talep gördüğü ve takdir edildiği ülkelere yönlendirmektedir.

2. Çalışma İçin Gerekli Finansal İmkânların ve Kaynakların Bolluğu: Profesyoneller, daha iyi ücret ve işlerini layıkıyla yapabilmek için ihtiyaç duydukları kaynakları elde etmek amacıyla Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere ayrılmaktadır. Gelişmiş teknolojiye sahip ülkeler, daha yüksek maaşlar ve en son araçlar ve tesisler sunmaktadır.

3. Araştırma ve Geliştirme Fırsatları: İleri düzeyde araştırma olanaklarına, en yeni teknolojiye ve önde gelen uzmanlarla çalışma fırsatına erişim, bilim, teknoloji ve mühendislik alanlarındaki profesyonelleri diğer ülkelere çekmektedir. Ar-Ge'ye büyük yatırım yapan ülkeler, yenilikçi projelere katkıda bulunmak ve bu projelerden faydalanmak isteyen yetenekleri kendine çekmektedir (Dudu & Rojo, 2022).

4. Tanınma ve Kariyer İlerlemesi: Küresel şirketlerde ve prestijli kurumlarda profesyonel tanınma ve kariyer ilerleme potansiyeli güçlü bir çekici unsurdur. Nitelikli profesyoneller, çalışmalarının takdir edildiği ve önemli kariyer hedeflerine ulaşabilecekleri yerlere çekilmektedir (Kirişçi, 2003).

3. Beyin Göçünün Ekonomik Etkileri

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere doktorlar, mühendisler, teknisyenler, bilişim uzmanları ve yapay zeka (AI) uzmanları gibi nitelikli profesyonellerin göçü, ülke ekonomisi üzerinde önemli olumsuz etkiler yaratmaktadır. Bu etkiler arasında inovasyon kaybı, düşük verimlilik, iş gücü piyasasındaki değişimler ve uzun vadede yavaşlayan ekonomik büyüme yer almaktadır.

1. İnsan Sermayesi Kaybı: Mühendisler, teknisyenler ve bilişim ve yapay zeka uzmanları gibi nitelikli profesyonellerin bu ülkelere göçü, ülkenin yetenek kaybına uğramasına ve ekonominin zarar görmesine yol açmıştır. Bu beyin göçü, yenilikleri yavaşlatır ve verimliliği azaltır, bu da ekonominin büyümesini ve rekabet gücünü olumsuz etkiler. Mühendisler ve bilişim uzmanları, teknolojik ilerlemeyi sağlayan araştırma ve geliştirme için kritik öneme sahiptir. Bu profesyonellerin göçü, yeniliklerin yavaşlamasına ve genel ekonomik performansın zayıflamasına neden olur (Dudu & Rojo, 2022).

Bu yetenekli çalışanların göçü, özellikle yüksek teknoloji ve uzmanlık gerektiren alanlarda iş gücü piyasasında sorunlar yaratır. Şirketler, nitelikli çalışan bulmakta zorlanır ve bu durum önemli sektörlerin, özellikle imalat ve bilişim teknolojileri gibi alanların gelişmesini zorlaştırır. Bu yetersizlik, bu ülkelerin yabancı yatırımları çekmesini ve küresel düzeyde rekabet etmesini zorlaştırarak ülkenin uluslararası piyasalardaki konumunu zayıflatır (Tuncel, 2021).

2. Verimlilik ve Ekonomik Büyümenin Azalması: Nitelikli profesyoneller, ekonomik verimliliği artırmada temel rol oynar. Onların göçü, genel verimliliği düşürür ve ekonomik büyümeyi olumsuz etkiler. Teknoloji, mühendislik ve ileri imalat gibi uzman becerilere dayanan sektörler bu durumdan önemli ölçüde etkilenir. Bu verimlilik kaybı, GSYİH büyümesini yavaşlatabilir ve yüksek katma değerli endüstrilerin gelişme kapasitesini azaltabilir (Kirişçi, 2003).

3. Mali Etkiler: İnsan sermayesi kaybının mali etkileri büyüktür. Hükümetler, bu profesyonellerin eğitimi ve yetiştirilmesi için önemli yatırımlar yapmaktadır, ancak bu bireylerin yurt dışına göç etmesi, bu yatırımların ülke içinde getiri sağlamamasına neden olur. Ayrıca, yüksek kazançlı profesyonellerden elde edilen vergi gelirlerinin azalması, kamu maliyesini zorlar ve kamu hizmetleri ile altyapı geliştirme için ayrılan fonları kısıtlar (Hardan, 2024).

4. İş Gücü Piyasası Dinamikleri: Nitelikli çalışanların göçü, kritik sektörlerde iş gücü açıklarını artırır ve işletmelerin, yabancı uzmanları işe almak veya işleri dış kaynaklara devretmek zorunda kalması maliyetleri yükseltir. İş gücü açıkları, kalan nitelikli işçilerin maaşlarını artırarak şirketlerin operasyonel maliyetlerini yükseltir. Bu dinamikler zamanla bu ülkelere doğrudan yabancı yatırım için daha az cazip hale getirerek ekonomik kalkınmayı engelleyebilir (Dudu & Rojo, 2022).

5. İnovasyon ve Girişimcilik: Nitelikli profesyoneller, girişimcilik faaliyetlerinin öncüsü olarak sık sık yenilikleri teşvik eden girişimler kurar. Bu kişilerin eksikliği, girişimcilik ekosistemini zayıflatabilir, daha az girişimin ortaya çıkmasına, azalan inovasyona ve daha durağan bir ekonomiye yol açar. Bu durum, iş yaratma ve ekonomik çeşitlenmeyi de olumsuz etkileyerek ekonomiyi dış şoklara karşı daha savunmasız hale getirir.

6. Küresel Rekabet Gücü: Nitelikli profesyonellerin sürekli olarak bu ülkelerden göçü, ülkelerin küresel ekonomideki konumunu zayıflatır. Bu ülkelerin uluslararası işletmeleri ve yetenekleri çekme ve elde tutma kapasitesi azalır, bu da ülkenin rekabet gücünü düşürür. Nitelikli profesyonelleri çeken ülkeler bu avantajı kullanarak az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerle ilgili gelişmiş ekonomiler arasındaki farkı daha da açmaktadır.

7. Diaspora Katılımı Yoluyla Potansiyel Faydalar: Nitelikli profesyonellerin bu ülkelerden ayrılması birçok olumsuz etki yaratmakla birlikte, yurt dışındaki vatandaşları ile bağlantı kurmanın potansiyel faydaları vardır. Bu profesyoneller, para göndermeleri, yatırım yapmaları ve bilgi paylaşımları yoluyla ülkeye katkıda bulunabilirler. Bu bireylerle iş birliğini teşvik eden programlar, bazı olumsuz etkileri azaltabilir ve onların yeteneklerinden faydalanarak ülkenin büyümesine katkı sağlayabilir.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere nitelikli profesyonellerin göçü, inovasyonun azalması, verimliliğin düşmesi, mali kayıplar, iş gücü piyasasında sorunlar ve küresel rekabet gücünün zayıflaması gibi sorunlara yol açmaktadır. Bu sorunların üstesinden gelmek için hükümet, daha iyi iş fırsatları yaratmalı, inovasyonu desteklemeli ve yurt dışındaki vatandaşlarının sağladığı avantajları değerlendirmelidir. Çalışma koşullarının iyileştirilmesi, daha iyi kariyer fırsatları sunulması ve rekabetçi maaşların sağlanması, nitelikli profesyonelleri ülkede tutmaya yardımcı olabilir. Ayrıca, insanların göç etme nedenlerini ele alan politika değişiklikleri, daha istikrarlı ve cazip bir ortam yaratabilir. Yurt dışındaki diasporalarla bilgi paylaşımı, yatırımlar ve iş birlikleri için bağlantılar kurulması da beyin göçünün olumsuz etkilerini azaltmaya yardımcı olabilir.

4. Uzun Vadeli İnovasyon ve Kalkınma Üzerindeki Sonuçlar

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere tıp, mühendislik, teknoloji ve yapay zeka (AI) alanlarındaki nitelikli profesyonellerin göçü, ülkenin inovasyon ve kalkınması açısından ciddi zorluklar yaratmaktadır. Bu beyin göçü, teknolojik ilerleme ve sanayi büyümesi için kritik olan araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) faaliyetlerini yavaşlatabilir.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin inovasyon kapasitesindeki en önemli uzun vadeli etkilerden biri, bu alandaki azalmadır. Mühendislik, teknoloji ve yapay zeka alanlarındaki nitelikli profesyoneller, Ar-Ge'yi yönlendiren kilit kişilerdir. Bu profesyonellerin göçü, yeni projelerin ve teknolojik gelişmelerin azalmasına neden olur ve bu ülkelerin yüksek teknoloji endüstrilerinde küresel olarak rekabet etmesini zorlaştırır. Bu inovasyon eksikliği, ekonomik

büyüme için hayati öneme sahip olan imalat, enerji ve bilişim teknolojileri gibi temel sektörleri yavaşlatabilir (Dudo & Rojo, 2022).

Nitelikli profesyonellerin sürekli kaybı, ülkenin genel verimliliğini ve ekonomik performansını zayıflatmaktadır. Bu profesyoneller, ekonomik büyümeyi sağlayan yeni ürünler, hizmetler ve süreçler geliştirmede kritik rol oynar. Onların katkıları olmadan, bu ülkelerde daha yavaş bir ekonomik büyüme, azalan rekabet gücü ve yabancı yatırımları çekme kapasitesinde düşüş yaşayabilir. Bu ekonomik yavaşlama, ülkede işsizlik oranlarının artmasına ve kalan nüfus için iş fırsatlarının azalmasına yol açabilir (Tuncel, 2021).

Uzun vadede, bu ülkelerin teknoloji ve mühendislik sektörlerinde küresel rekabet gücünün azalması beklenmektedir. Nitelikli profesyonelleri çeken ve elde tutan ülkeler, yeni teknolojiler ve endüstriler geliştirme konusunda hızla ilerleyecektir. Bu ülkeler ise yetenek havuzunu kaybettikçe, en son teknolojileri benimseme ve bu alanlarda yenilik yapma konusunda geri kalabilir ve bu da ülkeyi uluslararası işletmeler ve yatırımcılar açısından daha az cazip hale getirebilir. Bu durum, ülkenin küresel pazardaki etkisini ve konumunu zayıflatabilir (Dudo & Rojo, 2022).

Nitelikli profesyonellerin göçü, bu ülkelerin eğitim ve meslek sistemlerindeki yapısal zayıflıkları da ortaya çıkarabilir. Eğer bu göç trendi devam ederse, kritik işleri dolduracak yeterli yerel yetenek olmayabilir. Bu da yabancı uzmanlara veya dış kaynak kullanımına bağımlılığı artırabilir, bu durum hem pahalı hem de daha az etkili olabilir. Bu bağımlılık, özellikle ulusal güvenlik ve ekonomik istikrar açısından kritik sektörlerde riskler yaratabilir.

Sürekli beyin göçü, kırılması zor bir döngü yaratabilir. Daha fazla nitelikli profesyonelin göç etmesiyle, bu ülkelerde kalanlar da kendi ülkelerinde çalışmanın ve yaşamının daha az tatmin edici olduğunu düşünebilir, bu da daha fazla insanın göç etmesine neden olabilir. Bu sürekli yetenek kaybını düzeltmek, eğitim ve öğretime yapılacak büyük çabalar ve yatırımlar olsa bile, on yıllar alabilir (Dudo & Rojo, 2022).

Sonuç

Bu çalışmanın bulguları, beyin göçünün az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler üzerindeki geniş kapsamlı ve kalıcı etkilerini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Beyin göçü, yüksek vasıflı bireylerin ekonomik istikrarsızlık, siyasi belirsizlik ve sınırlı kariyer fırsatları gibi nedenlerle daha gelişmiş ülkelere göç etmesiyle ortaya çıkan bir olgudur. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin, bu göç eğilimleri özellikle tıp, mühendislik, bilişim teknolojileri ve yapay zeka alanlarında ciddi bir insan sermayesi kaybına neden olmakta ve uzun vadede ülkenin inovasyon, üretkenlik ve küresel rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir.

Nitelikli profesyonellerin göçü, yalnızca ekonomik büyümeyi yavaşlatmakla kalmamakta, aynı zamanda az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin küresel teknoloji ve mühendislik sektörlerinde rekabet edebilme yeteneğini de zayıflatmaktadır. Özellikle Ar-Ge faaliyetlerinde yaşanan yavaşlama, ülkenin teknoloji ve endüstri temelli yenilikler üretme kapasitesini sınırlamaktadır. Bunun sonucunda, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin hem ekonomik büyüme hem de yabancı yatırımları çekme konusunda zorlanmakta ve küresel pazarda etkisini kaybetme riskiyle karşı karşıya kalmaktadır.

Beyin göçü aynı zamanda az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin iş gücü piyasasında dengesizlikler yaratmakta ve kritik sektörlerde iş gücü açığına neden olmaktadır. Bu durum, yüksek maliyetli dış kaynak kullanımına ya da yabancı uzmanlara olan bağımlılığı artırmakta, bu da ekonomik istikrar açısından ek riskler doğurmaktadır.

Sonuç olarak, beyin göçünün olumsuz etkilerini hafifletmek ve bu döngüyü kırmak için az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin politika yapımcılarının, daha cazip iş fırsatları sunma, inovasyonu destekleme ve yurt dışındaki diaspora ile daha güçlü bağlar kurma yolunda stratejik adımlar atması gerekmektedir. Eğitim sistemine yapılacak yatırımlar, araştırma ve

geliştirme faaliyetlerinin desteklenmesi ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi, nitelikli profesyonellerin ülkede kalmasını sağlayabilir. Aynı zamanda, diasporadaki nitelikli bireylerin ülkeye bilgi ve sermaye transferi yapmaları teşvik edilerek az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin uzun vadeli kalkınma hedeflerine katkı sağlanabilir.

Select Bibliography

Aydın, Y. (2012). Emigration of Highly Qualified Turks. *Turkey, migration and the EU: Potentials, challenges and opportunities*, Paçacı Elitok, S., & Straubhaar, T. (2012). *Turkey, migration and the EU: Potentials, challenges and opportunities*. Hamburg University Press. Pp.199-227.

Dudu, S., & Rojo, T. (2022). The European Union as a destination of Turkish migrants in 2008–2018. *New Perspectives on Turkey*, 66, 140-159.

Hardan, M. (2024). *How Syrian refugees contributed to Turkish economy*. *Al-Monitor*. <https://www.al-monitor.com/originals/2021/05/how-syrian-refugees-contributed-turkish-economy>. (Accessed: 7.07.2024)

Kirişçi, K. (2003). Turkey: A transformation from emigration to immigration. *Migration Information Source*, 1.

Marzook, M., Jayawardana, T., & Weerasinghe, R. (2023). Understanding the Phenomenon of Brain Drain: An In-depth Analysis of the Emigration Patterns and Implications for IT Professionals in Sri Lanka.

Oğuzkan, T. (1971). *Yurt dışında çalışan doktoralı Türkler. Türkiye'den Başka Ülkelere Yüksek Seviyede Eleman Göçü Üzerine Bir Araştırma*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesi Yayınları, Yayın No. 25, Ankara.

Tuncel, K. (2021). Turkey's New Emigration Wave and Its Implications. *MANARA magazine*.